

:
)
: 118-115
(1961)

ראובן פהן

אבטוביוגרפיה

ראובן פהן, סופר, חוקר ועתונאי, קנה לו זכויות מרובות בכמה וכמה תחומי מחקר וספרות, שבהם בולטים ביותר: הספרות העברית בתקופת ההשכלה, וביחוד במדינות אוסטריה, הונגריה וגליציה, תולדות הקראים ועוד. נוסף לכך היה עסקן שקוד בצרכי צבור וציונות בגליציה המזרחית. עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הוגלה לרוסיה ומאז נעלמו עקבותיו. ציון נאה הציב לו דב שטוק (סדן) במונוגרפיה שלו, שנדפסה בראש „מסות"יו של פהן (ירושלים, תש"ג). להוותנו לא נתקיימו דברי הסיפא של המקדים: „ומי יתן והספר הזה, שאין המחבר שבירכתי גולה יודע על פירסומו, יגיענו בשלום, ונזכה לראותו בקרבנו, בארצנו אשר אהב". האבטוביוגרפיה נדפסת מגוף כתב ידו של המחבר, על פיטות נייר קטנות ובכתב בהיר ביותר, הנמצא ב„גנזים". ניכר שנכתבה בשלהי שנות העשרים.

נולדתי יום י"ח אדר ראשון תרל"ח. לאבי אברהם הלוי ז"ל ולאמי זיסל, והיא מצאצאי בעל טורי זהב, בכפר סטארוניא הסמוך לסללוטבינה בגליציה המזרחית-דרומית.

אבי היה חובב עברית ומוקיר רבנן ומסחרו „בעל מכרות־שעוה ונפט“, וחנכני חנוך פרטי ע"י מלמדים ומורים. בשנת ט"ו לחיי נדפס פיליטוני העברי הראשון אצל זופניק בדירוהוביטשר צייטונג. בשנת י"ז חברתי את „בית ישראל“.

בשנת י"ט לחיי נשאתי אשה בהליץ'. אחרי שנים מעטות נתאלמנתי. בשנתי העשרים־וחמש נשאתי שנית אשה מעיר בולכוב, ועד מלחמת העולם גרתי בהליץ'. עסקתי במסחר והצלחתי בו, וגם קבעתי עתים לספרות והשתתפתי בעתונים בלי קבלת שכר. המלחמה הגלתני מהליץ', בתי נשרפו ונחרבו והפרקמטיא נבוזה כליל. נתגלגלתי בראש שנת תרצ"ד לוינה. פה נתקבלתי לעבודה ספרנית בביבליויטיקה של עדת ישראל. ביום 1 דצמבר 1916 נקראתי לעבודת הצבא ושהיתי בה עד 2 נובמבר 1918 יום התפוררות מלכות אוסטריה.

אחרי המלחמה שבתי סוף 1918 לגליציה. מאחרי שהחריבו את נוי בהליץ', קבעתי את דירתי בסטניסלב. שנתעלתה אז לבירת מזרח־גליציה, שנוסדה בה „רפובליקה אוקריינית־מערבית“. ברפובליקה זו התחילו היהודים להסתדר במועצות־לאומיות, ועל גבם מוסד־עליון בשם „המועצה הלאומית ליהודי מזרח־גליציה“. נקראתי „למזכיר“ המוסד הזה, שהתקיים עד זמן גרוש הממשלה האוקריינית ע"י הפולנים בחדשי מאי—יוני 1919. אחרי זה אחזתי שוב במסחר עד שנת תרפ"ו. בשנת תרפ"ד תירתי את ארץ־ישראל, ומאמצי ליסד ישוב־כפרי מיהודי מזרח־גליציה נתאכזב. בשנת תרפ"ה הייתי נכון לעלות לא"י, והתחלתי לעשות ליקודציה, ומאחרי שבינתיים בא המשבר בא"י ועליתי נדחתה, נשארתי „קרח מכאן ומכאן“. בשנת תרפ"ז קבלתי משמרת מזכיר בקהלת סטניסלב, ובמאמצי נוסדה על ידה „ספריה“.

בנעורי, משנת ה"ג הייתי מחבב ארץ־ישראל והייתי חדור רוח לאומי. קודם בתור נוטה ל„חובבי ציון“ ואחרי כן — בצאת לאור „מדינת היהודים“ להרצל — ציוני. בשנת 1911 נכנסתי אל הסתדרות „המזרחי“. תמיד הטפתי לרעיון הציוני, ובראשיתו של „המזרחי“ בגליציה נמניתי בין ראשי מיסדיו. בזמן מגורי בסטניסלב נבחרתי בשנת 1919 בתור חבר לוועד המועצה־הלאומית המקומית. בשנת 1921 נתמנתי מטעם הממשלה המחוזית לחבר בוועד הקהלה הישראלית, ובמנוי עמדתי עד שנבחרתי לכך מצד הצבור בשנת 1924.

את ההשפעות הרוחניות שהשפיעו עלי יש לחלק לג' תקופות:

(1) בנעורי בכפר: התנ"ך והטבע של הרי הקרפטים, הספרים העברים מספרות החדשה והספרות הקלסית ותרגומים משפות אחרות בשפת אשכנז.
(2) בשחרותי בעיר הליץ' נפגשתי בקהלת־קראים, שהתענינתי בחייהם וספריהם והושפעתי לחקור ולפרסם מאמרים על אודות חייהם ועברם.

(3) בשנות העמידה כשהגליתי לוינה מסבת המלחמה בן ל"ז שנה. בירה זו עם הביבליאוטיקאות וחיי התרבות הגבוהה שלה, השפיעה הרבה על התפתחותי הרוחנית, ושם הקדשתי את זמני להשתלמות ע"י קריאה וחקירות היסטוריות. בוונה כתבתי את „תקופת ההשכלה בווינה“. המחקרים לספרי „משכילי ישראל וחכמי מקרא“ עשיתי בביבליוטיקאות בווינה. והספר נכתב בלילות נדודי־שינה כשעבדתי עבודת הצבא. את יצירותי הספרותיות יש לחלק:

- (1) כל מה שכתבתי בענין הקראים (מחייהם בהוה ומקורותיהם בעבר).
 - (2) מונוגרפיות וספרים לתולדות ההשכלה.
 - (3) ספורים וציורים.
 - (4) עבודה פובליציסטית.
- רשימות ביבליוגרפיות הנני מצרף בהוספה.
 כדאי לציין כי בענין הקראים נשענו על חקירותי ש"א פוזננסקי, מאיר בלבן והיסטוריונים נוצרים, ומזכירים אותי בספריהם. אף מחקרי לתולדות ההשכלה משמשים מקור לרבים מן הסופרים.

ביבליוגרפיה

הספרים שנדפסו מאתי

- בית ישראל, שיר לאומי על ישראל ותורתו, על קיומו ולאומיותו ועל שיבת בנים לגבולם בימינו אלה, דפוס א. ה. זופניק, דראהוביטש תרנ"ו, 1—60.
- בזמן הזה, שיר-ספורי, דפוס א. ה. זופניק, דראהוביטש, תרנ"ז, 1—22.
- מחיי הקראים, ציורים וטפוסים, דפוס הנ"ל, תרס"ח, 1—112.
- לקורות הקראים בגליציה (תוצאה מיוחדת מן "הקדם" שנה ג' חוברת ג'—ד'), דפוס צ. ה. איצקאווסקי, ברלין, התר"ע, 1—16.
- בזרם הזמן, ספורים וציורים, דפוס ע. וויידנפלד, סטניסלב, תרע"ב, 1—79.
- תקופת ההשכלה ביניה, ציור תולדות-תרבותי של נושאה בחיים ובספרות בלית התהוותה ודברי ימיה, חלק ראשון, הוצאת מ. היקל ווייר-ברין, תרע"ט, 1—92. (חלק שני נמצא אתי בכ"י¹.)
- מאגדות הקראים, הוצאת "מנורה", וינה תרפ"א, 1—20.
- שלמה לעוויזאהן, ציור תולדות-תרבותי, הוצאת "סנונית" לבוב, תרפ"ב, 1—23.
- יוסלי טגל שר, ספור-אגדה לבני הנעורים, הוצאת הנ"ל תרפ"ב, 1—36.
 בגרמנית:

Legenden der Karaiten, Verlag "Hatechija" Wien 1921, 1—32

משכילי ישראל וחכמי מקרא, מחקר תולדות-תרבותי. נדפס ב"התקופה" תרפ"ב, (כרך י"ב, י"ג, י"ד, ט"ו).

הרב משה קוניץ, פרק לתולדות הרפורמה הדתית, נדפס ב"רשומות" לרבניצקי וביאליק, כרך ד'.

מלבד זה נמצא ספרי בכ"י "מאביב ההשכלה" (לתולדות בכורי העתים ועורכיהם)¹ בתיק המערכת "רשומות" הנ"ל בשביל כרך ו', ועסק אני בכתיבת ספר תולדות האבטונומיה היהודית-הלאומית ברפובליקה האוקראינית-המערבית (על יסוד דוקומנטים היסטוריים)².

בעריכתי יצאו העתונים:

מיטטיילונגען פונ'ם אסטראגאליצישען יודישען נאציאנאלראט (ערשיינט פון צייט צו צייט).
 י"ל גליון 1, כ"ה אדר א תרע"ט 8 עמוד, י"ל גליון 2, י"ג ניסן תרע"ט 6 עמוד וחדל לצאת

(1) יצא לאור בתרצ"ו, בשם: "פרקי השכלה", מונוגרפיות תולדותיות-ספרותיות מתקופת ההשכלה וסופריה. סטניסלבוב, תרצ"ו. בספר זה כלולות בין היתר המונוגרפיות על שלמה לוינון, הרב משה קוניץ, בכורי העתים ועורכיהם, הנזכרות להלן.

(2) יצא בשם: "געשיכטע פון דער יודישער נאציאנאל-אויטאנאמיע אינם פעריאד פון דער מערב אוקראינישער רעפובליק" (לבוב, 1933).

כשנתבטלה הרפובליקה האוקראינית-המערבית ופסקה להתקיים „המועצה-הלאומית“ ליהודי מזרח-גליציה.

„סטאניסלויער נאכריכטען“ ערשיינט יעדע וואך (י"ל בתור הוספה שבועית ליומן טאגבלאט הלבובי), 35 גליונות במשך הזמן מן 2 מאי 1924 עד 30 יענער 1925. כתבתי בעתונים ובמאספים עברים: „המגיד החדש“, הוספה עברית לדרוהוביצר צייטונג, „המצפה“ (קראקא), היום (עריכת קליינמאן, לבוב), העת (לבוב), ציון (בעריכת זופניק), לוח שעשועים, הירדן, השחר, (טרנוב), הקדם (פטרבורג), העברי- (ברלין), הצעיר (זלוטשוב), הצפירה, היום (ווארשא), העולם (קלן ולונדון), המזרחי (ווארשא), בת קול (לבוב), התקופה (שטיבל), רשומות (רבניצקי-ביאליק), הארץ (תל-אביב), גליונות (לבוב) ועוד.

בעתונים ובמאספים ביודיית: טאגבלאט (לבוב), נייע לעמבערגער טאגבלאט (לבוב), דער יוד (רעד. וואשיץ), סטאניסלויער וואכענבלאט „דער יוד“, יודישעס וואכענבלאט (געוויארק), דער וועקער (רעד. רוקח), פאלקסצייטונג (רישא), פאלקספריינד (סנוק), יוגענד-שטימען (געוויארק), באדערס קאלענדער, פראסטיג'ס קאלענדער, קליינמאנס קאלענדער (שנים שונות), יודישע פאלקסשטימע (סטרי), דאס יודישע ווארט (סטניסלוי), פאלק און לאנד (לבוב), מאמענט (ווארשוי), אלטנילאנד (ווארשוי), דער מארגען (לבוב), אונזער שטימע (ווארשוי), א.א.וו. דראהאביטשער צייטונג, ועוד.

Jüdisches Volksblatt (Wien), Hickel's Kalender (Brünn), Neuzeit (Wien), Wiener Morgenzeitung, Ost und West (Berlin).

תרגומים מיצירותי בעברית נדפסו בעתונים שונים בשפת אשכנז. לפעמים מבלי להזכיר אפילו שם המחבר (כמו, למשל, צירים-קראיים בעתון ההונגרי — התקוה — בודפסט 1918).